

УДК 021.84(477+100)(045)
DOI: 10.36273/2076-9555.2023.3(320).12-18

Михайло Онищук,

кандидат історичних наук, доцент, завідувач відділу моніторингу
засобів масової інформації Книжкової палати України,
e-mail: zmi@ukrbook.net
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-1340-1538>

Система зберігання обов'язкового примірника у провідних країнах світу

Система зберігання обов'язкового примірника друкованих та електронних документів (видань) у кожній країні світу є альфою й омегою формування та розвитку національної бібліографії. Вона регулюється і оберігається не тільки законодавчо, а й з погляду моральних цінностей, права на інтелектуальну власність.

У статті проаналізовано й узагальнено деякі особливості системи зберігання обов'язкового примірника в зарубіжних країнах, висвітлено проблему його зберігання у розрізі кількісних показників і використання.

Проведено порівняльний аналіз системи зберігання обов'язкового примірника друкованих та електронних документів (видань) у провідних країнах світу та Україні.

Ключові слова: обов'язковий примірник; національна культурна спадщина; національна бібліографія; депонування творів; авторське право; інтелектуальна власність; книгознавчі та бібліографічні дослідження

Постановка проблеми. У багатьох країнах проблема зберігання обов'язкового примірника (далі — ОП) друкованих та електронних документів (видань) вирішується не тільки законодавчим порядком, тобто шляхом встановлення видавцям і редакціям друкованих ЗМІ кількості обов'язкових примірників, які вони повинні надати на зберігання у визначену установу, а й за допомогою організаційних і моральних чинників, що забезпечують право на інтелектуальну власність. Вивчення й порівняння способів зберігання обов'язкового примірника в зарубіжних країнах та Україні сприятиме вдосконаленню функціонування системи ОП у нашій державі.

Аналіз досліджень і публікацій. В Україні створено досить потужну законодавчу базу з питань книговидавництва та книгорозповсюдження [1—3]. Проблемам вітчизняного книговидавництва та зберігання обов'язкового примірника в контексті формування інвестиційного та правового середовища для розвитку ринку інтелектуальної власності, патентів і ліцензій присвячено наукові праці професора М. Сенченка, старших наукових співробітників Книжкової палати України В. Полякова, Т. Жигун, Т. Устіннікової та інших. Ці фахівці регулярно публікують аналізи стану доставляння обов'язкових примірників видань України [4—8]. Вагоме значення для розкриття порушеної теми також мають публікації закордонних дослідників А. Джиги, Д. Біллінгтона, І. Гудовщикової та інших [9—12].

Мета статті — проаналізувати особливості зберігання обов'язкового примірника друкованих та електронних документів (видань) у провідних країнах світу; провести порівняльний аналіз

систем зберігання обов'язкового примірника у провідних країнах світу та Україні.

Виклад основного матеріалу дослідження. У Законі України "Про обов'язковий примірник документів" визначено поняття "система обов'язкового примірника документів" як сукупність видів обов'язкових примірників документів, а також порядок їх доставляння, зберігання та використання [1]. Нині ОП — важливий атрибут книговидавничої справи кожної країни, її книжкової культури, оскільки саме він забезпечує: національний облік документів і підготовку універсальних бібліографічних посібників; ведення національної статистики друку; формування загальнонаціонального бібліотечного фонду; формування національного архіву друку. Наявність закону про ОП, його структура та виконання визначають не лише рівень розвитку національної бібліографії країни та її відповідності міжнародним критеріям, а є вагомим показником інтегрованості у світову культуру.

Основою для створення й функціонування системи ОП, призначеної для поповнення головного інформаційного фонду кожної країни, є обов'язковий примірник документів різного виду видань (книг, брошур, плакатів, листівок, картографічних видань, нот, електронних матеріалів). Основним завданням системи національної реєстрації та депонування ОП зазвичай є формування національного фонду опублікованих матеріалів у різних форматах, національної бібліографії, забезпечення доступності опублікованої інформації та збереження культурної спадщини для майбутніх поколінь.

Система формування та зберігання ОП розглядається як одна з гарантій виконання зобов'язань держави, передбачених ст. 19 Загальної декларації прав людини, згідно з якою "кожна людина має право на свободу переконань, на вільне їх виявлення; це право включає свободу безперешкодно дотримуватися своїх переконань і свободу шукати, отримувати та поширювати інформацію будь-якими засобами незалежно від державних кордонів".

Зберігання обов'язкових примірників у зарубіжній практиці зазвичай розглядають як встановлений законом обов'язок, відповідно до якого будь-які організації, як комерційні, так і громадські, а також будь-які особи, які виробляють документи будь-якого виду в кількості принаймні кількох копій, можуть депонувати один або кілька примірників в уповноважених органах або організаціях, визнаних центрами депонування у відповідній країні.

У більшості країн світу законодавчо встановлений обов'язок видавців та інших осіб, відповідальних за випуск матеріалів, що тиражуються, призначених для публічного використання, надавати одну або кілька їх копій в уповноважені національні установи на зберігання або для цілей публічного використання [13].

Аналіз зарубіжного досвіду свідчить, що вимоги про обов'язкове зберігання примірників друкованих та електронних видань зазвичай закріплено в:

— спеціальних законодавчих актах (Франція, Греція, Норвегія, Швеція, Бельгія, Індонезія, Перу, ПАР);

— законодавстві про авторське право (Австралія, Велика Британія, США, Ірландія, Мексика, Нова Зеландія);

— законах про національні бібліотеки або бібліотечну систему загалом (Канада, Японія, Китай, Венесуела);

— нормативно-правових актах адміністративного характеру (Чилі, Куба, Нігерія та інші).

Окрім того, у країнах, де законодавча влада має кілька рівнів або понад одну правову систему, може діяти кілька нормативно-правових актів. Вони зазвичай пов'язані зі зберіганням обов'язкових примірників документів, як це поширено, наприклад, в Австралії, Індії, Канаді, США та Швейцарії. На виконання положень цих законів видавці змушені передавати ОП кільком депозитаріям.

Практика обов'язкового зберігання примірників видань та інших матеріалів без виплати компенсації нерідко зазнає критики як дискримі-

наційна форма оподаткування чи конфіскації майна. Однак наявність системи обов'язкового зберігання примірників документів обґрунтована потребою збереження національної культурної спадщини та формування національної бібліографії, через що є виправданим застосування публічно-правових засобів для отримання ОП.

Законодавство зазвичай регламентує лише основні принципи системи обов'язкового примірника, реалізацію яких забезпечують шляхом ухвалення підзаконних нормативно-правових актів, що визначають, зокрема, категорії матеріалів, призначених до обов'язкового депонування, кількість копій, порядок зберігання та організації доступу до них.

Функціонують різні системи зберігання ОП, але всі вони спрямовані на збереження здобутків національної культури та національної бібліографії, віддзеркалюють національні, культурні, історичні та інші характерні риси розвитку. Урахування цих особливостей і має на меті забезпечити ефективну дію системи обов'язкового примірника. У різних країнах використовують власні кількісні показники обліку, а також самостійно визначають установи, відповідальні за зберігання ОП.

В окремих країнах законодавчо визначено доставляння обов'язкових примірників у кілька установ або здійснюється їх розподіл за кількома депозитаріями після отримання певної кількості примірників єдиним депозитарним центром [13] (табл. 1).

У *Сполучених Штатах*, наприклад, обов'язкові примірники отримує Бюро авторських прав США при Бібліотеці Конгресу. Ця книгозбірня набула статусу основного сховища національного літературного надбання у 1870 р., коли в її складі було засновано Бюро авторських прав (Copyright Office). Збереження літературних творів у межах його діяльності можна вважати американським аналогом європейського інституту обов'язкового примірника.

Перші публікації, що вийшли на CD-ROM, були депоновані в Бібліотеці Конгресу у 1993 р. як результат укладення угоди з трьома асоціаціями у сфері інформаційних технологій. Документ визначає порядок доступу читачів до депонованої публікації, а також основні засади формування електронних публікацій на матеріальних носіях.

У *Великій Британії* передбачено зберігання шести примірників друкованих видань, один з яких залишається у Британській бібліотеці. Решту розподіляють між п'ятьма депозитаріями, серед яких національні бібліотеки Шотландії та

Вельсу, а також книгозбірні університетів Оксфорда, Кембриджа та Триніті-коледжу в Дубліні, що можуть отримувати безоплатну копію на запит. Водночас британські видавці мають виконувати юридичний обов'язок щодо надання своїх публікацій лише Британській бібліотеці.

Друкованими виданнями для обов'язкового примірника є книги, журнали, ноты, карти, плани, діаграми чи таблиці, а в наш час — ще й матеріали, опубліковані в цифровому форматі: вебсайти, блоги, електронні журнали та компакт-диски.

Таблиця 1

Функціонування системи обов'язкового примірника у провідних країнах світу

Країна	К-сть ОП	Установи, що отримують ОП
США	2	2 — Бюро авторських прав США при Бібліотеці Конгресу Окрім того, копії всіх публікацій урядового видавництва — 1 250 федеральних бібліотек-депозитаріїв
Велика Британія	6	1 — Британська бібліотека 5 — національні бібліотеки Шотландії та Вельсу, бібліотеки університетів Оксфорда, Кембриджа та Триніті-коледжу в Дубліні (на запит)
Франція	5	4 — Національна бібліотека Франції 1 — Міністерство внутрішніх справ Окрім того, по 2 ОП — кожна з 30 бібліотек 22 регіонів і 8 заморських департаментів і територій країни
ФРН	2	2 — Німецька національна бібліотека Окрім того, по 1 ОП (опублікованих у федеральній землі) — у бібліотеку федеральної землі
Італія	2	1 — Національна центральна бібліотека Флоренції 1 — Національна центральна бібліотека Рима Окрім того, по 1 ОП регіональних видань у місцеві регіональні та провінційні бібліотеки
Канада	4	2 — Бібліотека та архів Канади 2 — Національна бібліотека та архів Квебеку
Польща	2	2 — Національна бібліотека Польщі та Ягеллонська бібліотека Окрім того, 15 бібліотек отримують юридичні видання, а бібліотека польського Сейму — копії всіх юридичних документів
Португалія	11	11 — Національна бібліотека Португалії, муніципальні бібліотеки великих міст і бібліотеки державних закладів науки й вищої освіти
Індія	4	1 — Національна бібліотека Індії в Калькутті 1 — Публічна бібліотека Коннемари в Ченнаї 1 — Центральна бібліотека в Мумбаї 1 — Публічна бібліотека в Делі
Китай	7	5 — Національна бібліотека Китаю 2 — установа, що опікується захистом авторських прав

У **Франції** обов'язковий примірник спочатку надходив до бібліотеки французьких королів. У 1667 р. до книг додали офорти, а у 1689 р. — гравюри. Від 1789 р. ОП надсилали до Французької національної бібліотеки. Від 1925 р. до системи обов'язкового примірника входила будь-яка художня графічна продукція, від 1941 р. — плакати, ноты й фотографії, від 1963 р. — продукція звукозапису, від 1975 р. — фотодокументи, від 1977 р. — кінороботи, від 1992 р. — всі види документів незалежно від носія.

Французьку систему ОП визнано однією з найрозвиненіших у світі. Вимога отримання та

збереження обов'язкових примірників поширюється не лише на книги й періодичні видання, а й на інші друковані праці, аудіовізуальні твори, звукозаписи, передачі радіо та телебачення, програмне забезпечення, бази даних і вебсайти.

У **Німеччині** відповідно до закону про національну бібліотеку (Gesetz über die Deutsche Bibliothek vom 31. März 1969) від 1969 р. потрібно було два примірники друкованих документів і окремих недрукованих видань надсилати або до Національної бібліотеки у Франкфурті-на-Майні, або до Національної бібліотеки в Лейпцизі (залежно від місця видання). Після об'єднання бібліотек у

Франкфурт-на-Майні, Лейпцизі та Німецького музичного архіву було засновано Німецьку бібліотеку (Die Deutsche Bibliothek), що у 2006 р. отримала статус національної та нинішню назву (Die Deutsche Nationalbibliothek), а також ухвалено новий закон про ОП. Згідно з його положеннями, до Національної бібліотеки Німеччини слід надсилати два обов'язкових примірники, окрім того, книгозбірні кожної федеральної землі мають отримувати на зберігання один або два примірники документів, опублікованих у цій федеральній землі.

У **Канаді** кількість примірників, переданих на зберігання, також може залежати від кількості видань. Два примірники будь-яких матеріалів, що виробляються в кількості 101 чи більше примірників, повинні бути надіслані для зберігання, і лише одна копія — для депонування документів, виданих накладом від 3 до 100 примірників. Такі заходи допомагають уникнути зайвого фінансового навантаження на видавців, а також зростання витрат бібліотек, враховуючи потребу організації опрацювання та зберігання всіх вхідних документів. У Законі про Бібліотеку та архів Канади (БАК) від 2004 р. визначено, що до двох примірників будь-якого опублікованого матеріалу необхідно надати на зберігання у федеральний державний департамент Канади, відповідальний за збирання й збереження документальної спадщини — Бібліотеку та архів Канади. Законодавство провінції Квебек також вимагає надати на зберігання дві копії будь-якого документа у місцеву Національну бібліотеку та архів упродовж семи днів після опублікування.

В **Італії** закон про ОП (2004) регламентує надсилання копії кожної публікації Національній центральній бібліотеці Флоренції та Національній центральній бібліотеці Рима, як це було запроваджено від часу створення Королівства Італія (1861). Окрім того, для отримання ще двох ОП регіони визначають місцеві регіональні та провінційні бібліотеки, які часто успадковують свій статус з історії попереднього об'єднання. Наприклад, Національна бібліотека Брейденса (Мілан) — це бібліотека легальних депозитів Ломбардії від 1788 р., коли вона охоплювала Міланське герцогство, а Національна центральна бібліотека Флоренції від 1743 р. — Велике герцогство Тоскана.

У **Польщі** від 1780 р. Бібліотека Залуських здобула право на отримання копій усіх творів, опублікованих у країні. У наші дні це питання регулює Указ Міністра культури і мистецтв від 6 березня 1997 р. Відповідно до його засад Національній бібліотеці Польщі та Ягеллонській бібліотеці надають два примірники всіх видань,

один з яких має зберігатися довічно. Крім того, є інші книгозбірні, що отримують юридичні видання, які повинні зберігати впродовж 50 років, зокрема: бібліотека Університету Марії Кюрі-Склодовської; бібліотека Університету в Лодзі; бібліотека Університету Миколая Коперника; бібліотека Університету Адама Міцкевича; бібліотека Варшавського університету; бібліотека Вроцлавського університету; бібліотека Сілезького університету; бібліотека Варшавського університету; Поморська бібліотека у Щецині; бібліотека Гданського університету; бібліотека Люблінського католицького університету; бібліотеки університетів Ополе, Підляська й Білостока. Національна бібліотека фільмів (Filmoteka Narodowa) отримуватиме копії всіх кінопроектів, а бібліотека польського Сейму — усіх юридичних документів.

У **Португалії** всі видавці зобов'язані передавати на зберігання 11 примірників усіх видань, які розподіляються між Національною бібліотекою Португалії, муніципальними бібліотеками великих міст і бібліотеками державних закладів науки та вищої освіти. Спеціальні винятки, з яких надається лише одна копія, що зберігається в Національній бібліотеці, становлять магістерські та докторські дисертації, обмежене друкування, штампи, плани, плакати.

В **Індії** закон про доставляння книг, ухвалений парламентом у 1954 р., регулює зберігання ОП видань у Національній бібліотеці Індії в Калькутті та трьох інших бібліотеках, а саме: у Публічній бібліотеці Коннемари в Ченнаї, Центральній бібліотеці Мумбаї та Публічній бібліотеці в Делі.

У **Кумай** законодавчо встановлено обов'язкове передавання п'яти ОП на зберігання до Національної бібліотеки, а також ще двох примірників до організації, що опікується захистом авторських прав.

У більшості країн зберігання обов'язкових примірників здійснюється на безоплатній основі, без виплати будь-яких компенсацій видавцям, іншим організаціям та особам, які надають їх уповноваженим депозитаріям.

З метою забезпечення виконання положень про депозит ОП законодавство зарубіжних країн передбачає сувору відповідальність за порушення нормативно-правових приписів. Наприклад, у Франції штраф за невиконання закону про надсилання ОП у 1990-х рр. сягав 500 тис. франків, у Канаді — 25 тис. доларів для видавництва і 2 тис. доларів для приватних осіб.

На практиці такі покарання застосовують рідко, оскільки обмін матеріалами та інформа-

цією зазвичай здійснюється на основі співпраці та взаємодії між національними установами, відповідальними за зберігання ОП, з одного боку, та видавцями й іншими виробниками документів — з іншого. Видавці зацікавлені в рекламі документів, які депонують, для поширення інформації про публікації та бібліографічного обліку, що гарантують їх доступність для зацікавлених сторін. Депонування творів безпосередньо пов'язано з авторським правом і можливістю захисту інтелектуальної власності. Такий порядок заохочує авторів до депонування ОП у відповідних депозитаріях.

Водночас слід мати на увазі, що у процесі організації зберігання електронних видань виникають додаткові проблеми, пов'язані з потребою забезпечення гарантій їхньої цілісності та справжності, а також запобігання їх недобросовісному використанню. Доцільно мати кілька копій електронних видань, що дає змогу забезпечувати їх надійне зберігання та, у разі потреби, здійснювати звіряння змісту. Проте зі зростанням кількості копій зростає і ризик недобросовісного використання документів третіми особами, які мають доступ до однієї з них [14].

Отже, аналіз систем обов'язкового примірника у провідних країнах світу підтвердив, що кожна з них вирізняється певними особливостями організації процесів доставляння, зберігання та використання ОП. Відмінності насамперед стосуються законодавчої бази, кількості примірників, місць депонування, відповідальності видавців за надання примірників на зберігання. Практика свідчить, що ефективність функціонування системи національної реєстрації та депонування обов'язкових примірників залежить від того, наскільки збігаються інтереси авторів, видавництв і держави в забезпеченні та нарощуванні інтелектуального й інформаційного потенціалу, сприянні розвитку національної культури, науки, освіти.

В *Україні*, зі здобуттям незалежності, було продовжено діяльність зі створення нової системи ОП й сформовано відповідну законодавчу базу, зокрема 9 квітня 1999 р. ухвалено Закон України "Про обов'язковий примірник документів". До того часу його заміняли іншими офіційними державними актами, а згодом неодноразово переглядали та уточнювали.

Одна з проблем, що стоять перед поточною державною бібліографією, — визначення видів документів, які повинні передаватися у центр національної бібліографії (Книжкову палату України) як обов'язковий примірник, тобто визначення об'єкта обліку. З'ясовано, що в поняття

"обов'язковий примірник" повинні входити всі видання (неперіодичні й серіальні; текстові й нетекстові, друковані й машиночитні). Однак є різні вимоги до видань офіційних видавництв і різних установ (відомств), що проводять видавничу діяльність із відомчою метою.

Особливе питання — облік видань недрукованих: аудіальних (грамзаписів, фонокасет); аудіовізуальних (кінофільмів, відеокасет); візуальних (діафільмів, діапозитивів); машиночитних (компакт-дисків) тощо. Це також одна з найактуальніших проблем, яку мають вирішувати органи державної влади.

Окрім того, постає завдання обліку так званих неопублікованих документів, які відображають результати наукових досліджень. Це документи, які депонуються, тобто організовано зберігаються, у спеціальному центрі депонування.

Процес депонування документів (монографій, наукових статей, інших праць) поширюється на наукові роботи, не призначені для широкого кола читачів, тому їх не роздруковують, а зберігають у 1—2 примірниках, призначених для використання. До неопублікованих документів також належать звіти про науково-дослідні роботи, дослідно-конструкторські розробки (звіти про НДР та ДКР) і дисертації, подані до захисту для здобуття наукового ступеня.

Важливі завдання в опрацюванні ОП законодавством України покладено на Книжкову палату України — державну наукову установу у сфері видавничої справи та інформаційної діяльності. Вона заснована на загальнодержавній власності та перебуває у сфері управління Державного комітету телебачення і радіомовлення України. Книжкова палата має за мету забезпечення інтересів держави в нарощуванні інтелектуального та інформаційного потенціалу; сприяння розвитку національної культури, науки, освіти, книговидавничої та бібліографічної справи; повний статистичний облік; комплектування й зберігання всієї друкованої продукції — документальної пам'яті України; проведення книгознавчих і бібліографознавчих досліджень; створення баз даних бібліографічної інформації; видання бібліографічних покажчиків і науково-аналітичних оглядів.

Перелік вітчизняних установ та організацій, яким надсилається ОП видань, пов'язані з цим права і обов'язки установ та організацій-одержувачів і видавців визначено в ЗУ "Про обов'язковий примірник документів". Згідно зі ст. 8, видавці повинні доставляти:

— *обов'язковий безоплатний примірник видань* — Книжковій палаті України, націо-

нальним, у тому числі спеціалізованим, всеукраїнським бібліотекам, Верховній Раді України, Президентів України, Кабінетові Міністрів України, органам виконавчої влади в галузі інформації, на які покладено функцію державної реєстрації засобів масової інформації (Мін'юст) та ведення Державного реєстру видавців, виготовників і розповсюджувачів видавничої продукції (Держкомтелерадіо);

— *обов'язковий безоплатний примірник видань, що виготовляються (в тому числі публікуються) на відповідній території* — універсальним бібліотекам (Автономної Республіки Крим та обласним);

— *обов'язковий безоплатний примірник малотиражних документів (до 100 примірників)* — Книжковій палаті України та національним бібліотекам;

— *обов'язковий безоплатний примірник нормативно-правових актів, довідкових, енциклопедичних, історичних та наукових видань у сфері правознавства* — Конституційному Суду України.

Обов'язкові примірники документів доставляються (надсилаються) у день виходу у світ першої частини тиражу.

Отже, відповідно до Постанови Кабінету Міністрів України "Про порядок доставляння обов'язкових примірників документів" Книжкова палата України є одержувачем усіх видів видань усіма мовами, що вийшли в Україні, у тому числі малотиражних (до 100 примірників) видань, нормативно-правових актів у сфері стандартизації, метрології та сертифікації, усіх періодичних та продовжуваних видань (http://www.ukrbook.net/obov_grym.html).

Висновки. Порівняльний аналіз організації систем зберігання обов'язкового примірника друкованих і електронних документів (видань) у

провідних країнах світу та Україні свідчить про різні підходи до розв'язання цієї проблеми. Як доводять наведені дані, ця система в нашій державі є доволі громіздкою та чинить значне фінансове навантаження на видавців. Не зовсім зрозуміло, наприклад, чому видавці повинні надавати один примірник свого видання Президенту України, Верховній Раді України, Кабінету Міністрів України, Конституційному Суду України. Згідно з положеннями Конституції України щодо найвищих органів державної влади, книговидавнича справа, на наш погляд, перебуває поза сферою їхньої безпосередньої діяльності. За умов належного зберігання ОП найвищі органи влади можуть отримати його без жодних проблем та обмежень у часі й просторі.

Доцільно було б, на нашу думку, переглянути види видань та їх отримувачів з одного боку, а з іншого — забезпечити відповідальність видавців і видавництв за доставляння ОП. Особливу увагу потрібно приділити мотивації авторів і видавництв у сфері захисту інтелектуальної власності та авторського права. Водночас слід якомога активніше й ефективніше використовувати досвід провідних країн світу в організації зберігання електронних публікацій, забезпеченні гарантій їхньої цілісності та автентичності, а також запобіганні їх недобросовісному використанню.

Війна принесла в Україну небачені впродовж останніх 80 років після Другої світової війни вбивства людей і руйнування матеріальних цінностей. Може видатись, що проблеми національної історичної та культурної спадщини у воєнний період не на часі, проте очевидно: якщо дотримуватися такої позиції сьогодні, то завтра можна втратити можливість розв'язати цю проблему взагалі.

Список посилань

1. *Про обов'язковий примірник документів* : закон України від 9 квіт. 1999 р. № 595-XIV. Офіційний вісник України. 1999. № 18. С. 36.
2. *Про адміністративні правопорушення* : кодекс України від 7 груд. 1984 р. № 8073-X. Верховна Рада України. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/go/80731-10>.
3. *Про затвердження форм звітності № 1-В (книги) (квартальна) "Звіт про випуск книжкової продукції", № 1-В (ЗМІ) (піврічна) "Звіт про випуск продукції друкованих засобів масової інформації" та інструкцій щодо їх заповнення* : наказ Держкомтелерадіо від 09.01.2014 № 1. Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0166-14#Text>.
4. *Сенченко М.* Хартія ЮНЕСКО про збереження цифрової спадщини. Вісник Книжкової палати. 2022. № 12. С. 3—9.
5. *Сенченко М.* Національна бібліографія сьогодні та завтра. Вісник Книжкової палати. 2020. № 7. С. 3—11.
6. *Сенченко М.* Проблеми Книжкової палати України і вітчизняного книговидавництва — 2012 рік. Вісник Книжкової палати. 2013. № 1. С. 3—7.
7. *Жигун Т., Устіннікова Т.* Аналіз стану доставляння обов'язкових примірників видань України у 2021 році. Вісник Книжкової палати. 2022. № 11. С. 3—10.
8. *Жигун Т., Устіннікова Т.* Аналіз стану доставляння обов'язкових примірників видань України у 2019 році. Вісник Книжкової палати. 2020. № 5. С. 20—27.

9. Джиго А. А., Сухоруков К. М. Деятельность зарубежных центров национальной библиографии: (Обзор лит.). Науч.-техн. достижения и перед, опыт в обл. изд. дела, полиграф, пром-ти и кн. торговли ; Информпечать. 1990. Вып. 7. С. 18—30.
10. Джиго А. А., Сухоруков К. М. Обязательный экземпляр и национальная библиография. Библиография. 1993. № 6. С. 126—133.
11. Биллингтон Д. Г. Библиотека Конгресса: взгляд в третье тысячелетие. Сов. библиогр. 1989. № 4. С. 92—96.
12. Гудовщикова И. В. Американский специалист о методике составления библиографических пособий. Сов. библиогр. 1988. № 2. С. 89—94.
13. Зарубежный опыт организации систем депонирования обязательного экземпляра документов. Zakon.ru. URL: https://zakon.ru/blog/2015/08/24/zarubezhnyj_opyt_organizacii_sistem_deponirovaniya_obyazatelno_ekzempljara_dokumentov#_ftn7.
14. Mackenzie Owen J. S. and Walle J.v.d. Deposit collections of electronic publications. Luxembourg : Office for Official Publications of the European Communities. P. 564.

Mykhaylo Onyshchuk,

PhD of Historical Sciences, Associate Professor,

Head of the Media Monitoring Department of the Book Chamber of Ukraine

System of storage of a mandatory copy in the leading countries of the world

The system of storing a mandatory copy of printed and electronic documents (editions) in every country of the world is the alpha and omega of the formation and development of the national historical and cultural heritage. It is regulated and protected not only by law, but also from the point of view of moral values, the right to intellectual property.

The article analyzes and summarizes some features of the mandatory copy storage system in foreign countries, highlights the problem of mandatory copy storage from the point of view of quantitative indicators and their guaranteed storage and use.

A comparative analysis of the storage system of mandatory copies of printed and electronic documents (editions) in the leading countries of the world and in Ukraine was carried out.

Keywords: *compulsory copy; national cultural heritage; national bibliography; deposit of works; copyright; intellectual property; bibliography and bibliographic research*

References

1. Pro obov'yazkovij primirnik dokumentiv : zakon Ukrajini vid 9 kvit. 1999 r. № 595-XIV. (1999). *Oficijnij visnik Ukrajini*, 18, p. 36.
2. Pro administrativni pravoporushennya : kodeks Ukrajini vid 7 grud. 1984 r. № 8073-X. (1984). *Verhovna Rada Ukrajini*. Available at: <http://zakon.rada.gov.ua/go/80731-10>.
3. Pro zatverdzhennya form zvitnosti № 1-V (knigi) (kvartalna) "Zvit pro vipusk knizhkovoyi produkciji", № 1-V (ZMI) (pivrichna) "Zvit pro vipusk produkciji drukovanih zasobiv masovoyi informaciji" ta instrukcij shodo yih zapovnennya : nakaz Derzhkomtelradio vid 09.01.2014 № 1. (2014). *Verhovna Rada Ukrajini*. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0166-14#Text>.
4. Senchenko M. (2022). Hartiya YuNESKO pro zberezheniya cifrovoyi spadshini. *Visnik Knizhkovoyi palati*, 12, pp. 3—9.
5. Senchenko M. (2020). Nacionalna bibliografiya soganodni ta zavtra. *Visnik Knizhkovoyi palati*, 7, pp. 3—11.
6. Senchenko M. (2013). Problemi Knizhkovoyi palati Ukrajini i vitchiznyanogo knigovidannya — 2012 rik. *Visnik Knizhkovoyi palati*, 1, pp. 3—7.
7. Zhigun T. & Ustinnikova T. (2022). Analiz stanu dostavlyannya obov'yazkovih primirnikiv vidan Ukrajini u 2021 roci. *Visnik Knizhkovoyi palati*, 11, pp. 3—10.
8. Zhigun T. & Ustinnikova T. (2020). Analiz stanu dostavlyannya obov'yazkovih primirnikiv vidan Ukrajini u 2019 roci. *Visnik Knizhkovoyi palati*, 5, pp. 20—27.
9. Dzhigo A. A. & Suhorukov K. M. (1990). Deyatel'nost zarubezhnyh centrov nacionalnoj bibliografii: (Obzor lit.). *Nauch.-tehn. dostizheniya i pered, opyt v obl. izd. dela, poligraf, prom-ti i kn. trgovli ; Informpechat*, 7, pp. 18—30.
10. Dzhigo A. A. & Suhorukov K. M. (1993). Obyazatelnyj ekzempljar i nacionalnaya bibliografiya. *Bibliografiya*, 6, pp. 126—133.
11. Billington D. G. (1989). Biblioteka Kongressa: vzglyad v trete tysyacheletie. *Sov. bibliogr.*, 4, pp. 92—96.
12. Gudovshikova I. V. (1988). Amerikanskij specialist o metodike sostavleniya bibliograficheskijh posobij. *Sov. bibliogr.*, 2, pp. 89—94.
13. *Zarubezhnyj opyt organizacii sistem deponirovaniya obyazatelno ekzempljara dokumentov*. (2015). *Zakon.ru*. Available at: https://zakon.ru/blog/2015/08/24/zarubezhnyj_opyt_organizacii_sistem_deponirovaniya_obyazatelno_ekzempljara_dokumentov#_ftn7.
14. Mackenzie Owen J. S. and Walle J.v.d. (1996). *Deposit collections of electronic publications*. Luxembourg : Office for Official Publications of the European Communities.

Надійшла до редакції 10 березня 2023 року